

*Edward Stawasz**

Rozwój badań nad innowacyjnością małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce

1. Wprowadzenie

W niniejszym opracowaniu *innowacyjność przedsiębiorstw* określana jest najogólniej jako zdolność i motywacja przedsiębiorstw do poszukiwania i komercyjnego wykorzystywania jakichkolwiek wyników badań naukowych, nowych koncepcji, pomysłów i wynalazków, prowadzących do wzrostu poziomu nowoczesności i wzmocnienia pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw czy realizacji ambicji technicznych przedsiębiorcy¹.

Szeroko rozumiana problematyka innowacji stała się nowym przedmiotem zainteresowań naukowych i badawczych w Polsce już w latach 70. XX wieku. Podjęte wówczas badania koncentrowały się głównie nad zagadnieniami postępu technicznego, funkcjonowania zaplecza badawczo-rozwojowego (B+R), zarządzania wielkimi projektami B+R oraz innowacyjności dużych przedsiębiorstw przemysłowych. W prowadzonych wówczas pracach badawczych zasadniczo brak było pogłębionych rozważań odnoszących się do problematyki innowacyjności przedsiębiorstw o różnej skali działalności. Związane to było w sposób oczywisty z marginalnym traktowaniem sektora prywatnego oraz działalności o małej skali (przemysł terenowy), jego specyfiki i problemów, choć już pod koniec lat 80. podjęto prace badawcze nad specyfiką innowacji w małych i średnich przedsiębiorstwach (w skrócie MSP) przemysłowych, funkcjonowaniem

* Dr hab. Prof. UŁ, Katedra Przedsiębiorczości i polityki przemysłowej, Uniwersytet Łódzki.

¹ Stawasz E., *Innowacje a mała firma*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1999.

przemysłu prywatnego, w tym jego nowoczesności i konkurencyjności, na poziomie regionalnym¹.

Pojawienie się problematyki innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w naukach ekonomicznych i zarządzania w Polsce w początkach lat 90. XX wieku w sposób naturalny wynikało z rosnącej roli tego sektora w transformującej się gospodarce, jego wpływu na nowoczesność i konkurencyjność całej gospodarki, a drugiej strony z jego niskiej innowacyjności i konkurencyjności².

Podjętych wówczas prac nie można rozpatrywać bez uwzględnienia dorobku badawczego nad innowacyjnością MSP w krajach wysoko rozwiniętych, wypracowanych podejść, metod i rekomendacji dla praktyki zarządzania oraz polityki gospodarczej. Zaawansowanie badawcze w tych krajach wiąże się z rosnącą gospodarczą rolą sektora MSP mającą miejsce już od początku lat 70. XX wieku, a następnie zwiększonym zainteresowaniem badaczy, praktyków i polityków zagadnieniami przedsiębiorczości i konkurencyjności przedsiębiorstw (lata 90. i początek XXI wieku). Liczne studia innowacyjne prowadzone na Zachodzie dostarczają przekonujących dowodów wskazujących na potrzebę adaptacji podejścia J. Schumpetera o przewadze dużych przedsiębiorstw w innowacjach na rzecz tezy o występowaniu dynamicznej komplementarności ról dużych i małych przedsiębiorstw w dziedzinie innowacji (zob. m.in. Audretsch, Acs, Baldwin, Chabbal, Pavitt, Rothwell, Smallbone, Storey, Thourik). Podmioty o małej skali z uwagi na swoje specyficzne cechy (tzw. przewagi behawioralne) pełnią zauważalną i rosnącą rolę jako ważne źródło wielu wynalazków i innowacji, katalizator postępu technicznego w gospodarce. Rola ta jest

¹ Piasecki B., Stan i struktura produkcyjna i przestrzenna oraz problemy rozwojowe nieuspołecznionego przemysłu w Polsce, Raport z badań, Uniwersytet Łódzki, 1988; Gruchman B., Polowczyk J., Czynniki wpływające na proces kształtowania innowacji i ich wdrażania do produkcji przemysłowej regionu, w: Postęp techniczny i innowacje przemysłowe w rozwoju regionalnym (red.) Gruchman B, PEW, Warszawa 1989.

² Innowacyjność sektora MSP w Polsce w I połowie lat 90. była 2-3 krotnie niższa w porównaniu z krajami wysoko rozwiniętymi. Sytuacja ta nie uległa widocznej poprawie do chwili obecnej, zob. Działalność innowacyjna przedsiębiorstw przemysłowych w latach 1994-1996, GUS, Warszawa 1998; Żołnierski A. (red.), Innowacyjność 2008. Stan innowacyjności, projekty badawcze, metody wspierania, społeczne determinanty. Raport, PARP, Warszawa 2008.

jednak zróżnicowana i zależy m. in. od specyfiki sektorowej, rodzaju innowacji realizowanych przez przedsiębiorstwa w toku cyklu życia produktu, barier wejścia na rynek i innych czynników, w tym, od polityki innowacyjnej państwa. Ponadto, zwraca się uwagę na duże zróżnicowanie wewnątrz sektora MSP w dziedzinie innowacji. Wskazuje się, iż mały podmiot podejmujący innowacje, jest zmuszony z racji ograniczonych zasobów i kompetencji, do poszukiwania ich w swoim otoczeniu, stykając się z siecią wyspecjalizowanych partnerów, którzy mogą oferować niezbędne usługi. Rozwój środowiska i sieci innowacyjnych jest zatem istotnym czynnikiem innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw.

2. Kierunki badań nad innowacyjnością MSP

Podjęte w latach 90. liczne prace naukowe i badawcze zmierzały przede wszystkim do ustalenia przyczyn niskiej innowacyjności sektora MSP w Polsce, koncentrując się na analizie zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań (barier) podejmowania i realizacji innowacji oraz próbach formułowania rekomendacji i postulatów stymulowania innowacyjności MSP (zob. tab. 1.). Większa uwaga poświęcona barierom zewnętrznym, niż wewnętrznym, wynikała z przyjętego ogólnie założenia o dużej podatności sektora małych i średnich przedsiębiorstw na oddziaływanie otoczenia, tak bliskiego, jak i dalszego, przy czym wcześniejsze studia innowacyjne koncentrowały się bardziej na wpływie czynników makroekonomicznych i instytucjonalnych (systemu gospodarczego, rozwiązań prawno-finansowych i polityki gospodarczej państwa) na innowacyjność MSP, niż powiązaniom rynkowym i lokalnym przedsiębiorstw, zakładając, iż te pierwsze mają istotniejsze znaczenie dla podejmowania i realizacji innowacji w MSP. To założenie ulegnie zmianie w pierwszych latach XXI wieku, w toku prac nad formułowaniem koncepcji i implementacji regionalnych strategii innowacji oraz analizą potrzeb innowacyjnych przedsiębiorstw³.

³ Nowakowska A., Regionalny kontekst procesów innowacji, w: Budowanie zdolności innowacyjnej regionów (red.), Nowakowska A., Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2009; Matusiak K. B., Rozwój systemów wsparcia przedsiębiorczości. Przesłanki, polityka i instytucje, ITE, Radom-Łódź 2006.

Tab. 1. Uwarunkowania innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw

Uwarunkowania zewnętrzne		Uwarunkowania wewnętrzne
<i>Partnerzy firm</i>	<i>Gospodarka</i>	<i>Zdolność do tworzenia i absorpcji wiedzy</i>
Polityka innowacyjna Dostawcy wiedzy/technologii Pośrednicy w transferze technologii System finansowy Konsultanci Inne firmy Sieci firm (klastry)	Konkurencja rynkowa Koszty wdrożeń Ryzyko wdrożeń Cechy rynku	Strategia firmy Potencjał badawczo-techniczny Przedsiębiorczość Umiejętności pracowników Skala firmy Wzrost firmy Wiek firmy

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Poznańska K., Uwarunkowania innowacji w małych i średnich przedsiębiorstwach, Dom Wyd. ABC, Warszawa 1998; Stawasz E., Innowacje a mała firma, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1999; Mizgajski H., Aktywność innowacyjna małych i średnich przedsiębiorstw w procesie integracji z Unią Europejską, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 2002; Janasz W., Kozioł K., Determinanty działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, PWE, Warszawa 2007

Wskazując na zainteresowanie polskich MSP wdrażaniem innowacji K. Poznańska wymienia główne bariery zewnętrzne innowacyjności MSP: brak aktywnej polityki innowacyjnej rządu, niedorozwinięty system bankowy, wysokie oprocentowanie kredytów, bariery informacyjne⁴. Z badań prowadzonych przez A. H. Jasińskiego oraz E. Stawasz wynika, iż, niska innowacyjność MSP jest oznaką słabości krajowego systemu innowacji, takich, jak m.in.: brak nowoczesnej koncepcji polityki innowacyjnej promującej szeroko pojęte innowacje i transfer technologii, słabe zainteresowanie przedsiębiorstw wynikami prac B+R, słabość mechanizmów transferu technologii, słabość sfery instytucji przedsiębiorczości i innowacji raz mechanizmów finansowo-kapitałowych⁵. Znaczenie barier zewnętrznych dla innowacyjności MSP związanych głównie z brakiem aktywnej polityki innowacyjnej lub ze słabością systemu finansowego w Polsce pokazują liczne

⁴ Poznańska K., Uwarunkowania innowacji w małych i średnich przedsiębiorstwach, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1998.

⁵ Jasiński A. H., Innowacje i polityka innowacyjna, Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 1997; Stawasz E., Innowacje a mała firma, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1999.

raporty empiryczne, jakie ukazały się w latach 90., m.in. Zespołów Zadaniowych w Polsce, Komitetu Badań Naukowych, Fundacji Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw, PARP, SOOIPP. W pracach tych postuluje się, aby wsparcie działalności innowacyjnej MSP było jednym z priorytetów aktywnej polityki innowacyjnej, m.in. poprzez stymulowanie tworzenia małych przedsiębiorstw innowacyjnych, zachęcanie do współpracy MSP z jednostkami B+R, tworzenie programów w zakresie informacji i doradztwa, edukacji i szkoleń⁶.

Najnowsze badania wskazują na rosnące znaczenie nowoczesnej polityki innowacyjnej w stymulowaniu innowacyjności małych firm, uwzględniającej ścisły związek innowacji z przedsiębiorczością i przedsiębiorcą⁷. To właśnie przedsiębiorca jest podstawowym aktorem procesu innowacyjnego, czynnikiem sprawczym innowacji, agentem transferu wiedzy i innowacji w gospodarce. Dotyczy to zwłaszcza aktywności przedsiębiorczej nowopowstałych i/lub będących we wczesnych fazach rozwoju podmiotów gospodarczych. Stąd zasadny wydaje się postulat podnoszenia *spójności i integracji* polityki innowacyjnej z polityką przedsiębiorczości i polityką wsparcia sektora MSP. Ich wspólnym mianownikiem jest bowiem wspieranie innowacyjnej przedsiębiorczości (np. nowe przedsiębiorstwa innowacyjne, spin-offs, akademicka przedsiębiorczość, itp.), a także dojrzałych przedsiębiorstw innowacyjnych, szybko rosnących, działających w dziedzinach zaawansowanych technologii, jak również przedsiębiorstw o niskiej aktywności innowacyjnej, działających w dziedzinach tradycyjnych. Współczesna polityka innowacyjna, jak również polityka przedsiębiorczości i wsparcia MSP jest rozwiniętych

⁶ Instrumenty transferu technologii i pobudzania innowacji, Zespół Zadaniowy ds. Polityki Strukturalnej w Polsce, Warszawa 1997.

⁷ Okoń-Horodyńska E., Narodowy System Innowacji w Polsce, Prace Naukowe, AE w Katowicach, Katowice 1998; Mikołajczyk B., Infrastruktura finansowa MSP w krajach Unii Europejskiej, Difin 2007; Stawasz E., Realizacja i integracja polityki innowacyjnej i przedsiębiorczości (wybrane problemy na przykładzie regionu łódzkiego), w: Budowanie zdolności innowacyjnych regionów, Nowakowska A. (red.), Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2009; Nogalski B., Karpacz J., Przedsiębiorczość jako czynnik stymulacji aktywności innowacyjnej małych przedsiębiorstw, w: Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w warunkach globalnych (red.), Bogdanienko J., Kuzel M., Sobczak I., Wydawnictwo Adama Marszałek, Toruń 2007.

domeną polityki regionalnej. Wynika to z tego, iż struktury innowacyjne mają przede wszystkim charakter regionalny. Na tym poziomie występują więc najbardziej odpowiednie warunki i czynniki dla tworzenia klimatu dla przedsiębiorczości i innowacyjności. Bliskość regionalnej administracji, lepsza znajomość lokalnych problemów i uwarunkowań sprawia, że więzi między aktorami systemu innowacyjnego pochodzącymi z różnych dziedzin działalności, współpraca między przemysłem, instytucjami naukowymi i administracją są o wiele łatwiej rozwijane na poziomie regionalnym czy lokalnym niż ogólnokrajowym. Oczywiście nie oznacza to, że administracja centralna nie ma nic lub niewiele do zaoferowania polityce innowacyjnej. Do zadań instytucji rządowych należy przede wszystkim kształtowanie ogólnych ram ekonomicznych, prawnych i instytucjonalnych sprzyjających podejmowaniu działalności innowacyjnej w gospodarce oraz bezpośrednie wspieranie rozwoju potencjału badawczo-rozwojowego i naukowego kraju.

Uwarunkowania wewnętrzne mają wprawdzie mniejszy wpływ na innowacyjność małych i średnich przedsiębiorstw w porównaniu z czynnikami zewnętrznymi (odmiennie niż w przypadku większych przedsiębiorstw), to jednak ich znaczenie dla podejmowania i realizacji innowacji przez MSP jest równie istotne. Z prac A. Sosnowskiej wraz z zespołem ze Szkoły Głównej Handlowej, A. Francik z Akademii Ekonomicznej w Krakowie oraz H. Mizgajskiej z Akademii Ekonomicznej w Poznaniu wynika, iż do podstawowych wewnętrznych ograniczeń innowacyjności polskich MSP można zaliczyć takie czynniki, jak: niska jakość zarządzania innowacjami w małych podmiotach, brak kultury organizacyjnej stymulującej postawy proinnowacyjne, wysoki opór wobec zmian, nieumiejętność wprowadzania zmian⁸. Poprawie jakości zarządzania innowacjami w MSP służyć może adaptacja metod stosowanych w większych podmiotach, takich jak: metoda selekcji projektów innowacyjnych, zarządzanie strategiczne⁹.

⁸ Zob. m.in. prace Sosnowska A., Łobejko S., Kłopotek A. (red.), Zarządzanie firmą innowacyjną, Difin, Warszawa 2000; Francik A., Sterowanie procesami innowacyjnymi w organizacji, Wyd. AE w Krakowie, Kraków 2003.

⁹ Bogdanienko J., Możliwości zwiększania innowacyjności małych firm w warunkach globalnej konkurencji, Problemy zarządzania, 2007, nr 4.; Pomykański A., Zarządzanie

Prace prowadzone nad sformułowaniem regionalnych strategii innowacji zwróciły uwagę badaczy na problem diagnozowania potrzeb innowacyjnych MSP. Jeśli przedsiębiorstwo buduje swą zdolność innowacyjną dla rozwoju innowacji przy wykorzystaniu zewnętrznego wsparcia i współpracy z otoczeniem, potrzeby w takich okolicznościach dotyczą zarówno (i) samej budowy zdolności innowacyjnej przedsiębiorstwa, jak i (ii) kreowania i wprowadzania innowacyjnych rozwiązań. Użyteczność partnerów MSP w dziedzinie innowacji może być mierzona skalą i intensywnością świadczonych przez nich usług w zakresie technologii i wiedzy, doradztwa, szkoleń, promocji i informacji, zarządzania i kapitału, współpracy w dziedzinie produkcji, dystrybucji itp.¹⁰

Znaczący wpływ na zarządzanie innowacjami w MSP wywarły koncepcje traktujące innowacje jako proces sieciowy, w którym występuje coraz większa liczba uczestników o bardzo wyspecjalizowanych umiejętnościach i zasobach, różniących się specyfiką i motywami działania i zwracające uwagę przedstawicieli nauk o zarządzaniu MSP na rolę czynników lokalizacyjnych. *Środowisko i sieć* jako całość uczestniczą w tworzeniu i dyfuzji nowych idei i projektów, zapewniając przedsiębiorstwom, zwłaszcza MSP, dostęp do źródeł nowej wiedzy, rozwiązań i usług na rzecz innowacji, co z uwagi na ich ograniczone zasoby i kompetencje, staje się dla nich kluczowym czynnikiem innowacyjności. Można tutaj wymienić prace A. Jewtuchowicz wraz z zespołem z Uniwersytetu Łódzkiego¹¹, w których podkreśla się słabość lokalnych środowisk przedsiębiorczości

innowacjami, PWN, Warszawa 2000; Wiatrak A. P., Istota i uwarunkowania zarządzania strategicznego w małych firmach, w: Herman A., Poznańska K. (red.), *Przedsiębiorstwo wobec wyzwań globalnych*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2008; Smolarek M., *Planowanie strategiczne w małej firmie*, Oficyna Wyd. HUMANISTAS, Sosnowiec 2008.

¹⁰ Zob. m.in. prace: Haffer M., Haffer R. (red.), *Aktywność innowacyjna małych i średnich przedsiębiorstw Pomorza i Kujaw*, UMK, Toruń 2008; Stawasz E., *Potrzeby innowacyjne małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, Acta Universitatis Lodziensis, Folia Oeconomica 195.

¹¹ Jewtuchowicz A., *Terytorium i współczesne dylematy jego rozwoju*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2005; Nowakowska A. (red.), *Budowanie zdolności innowacyjnej regionów*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2009.

i innowacji w Polsce oraz regionalnych strategii rozwoju i innowacji, co przekłada się na niski poziom współpracy w zakresie innowacji i niską ogólną innowacyjność i konkurencyjność polskich MSP. Rola sieci innowacyjnych, i klastrów przedsiębiorstw w podnoszeniu innowacyjności MSP jest przedmiotem badań P. Niedzielskiego wraz z zespołem z Uniwersytetu Szczecińskiego, także K. Poznańskiej¹².

W ramach rozważań nad uwarunkowaniami innowacyjności MSP prowadzone są prace dotyczące problemów transferu techniki wśród małych i średnich przedsiębiorstw. Jako pionierskie, można tutaj wymienić prace A. H. Jasińskiego, w których podjęta została próba przeniesienia doświadczeń z krajów wysoko rozwiniętych i ich wykorzystania do badań nad zakresem oraz transferu techniki wśród MSP w Polsce¹³. Autor wskazuje na bardzo wąski zakres transferu techniki, co świadczy w istocie o słabości współpracy naukowo-technicznej MSP z jednostkami sfery B+R, jak i między samymi przedsiębiorstwami, a do głównych barier tego stanu rzeczy zalicza: brak środków finansowych i wysokie koszty transferu techniki, brak umiejętności zarządzania procesem transferu. Prace te stały się inspiracją dla wielu autorów, którzy zajęli się poszczególnymi aspektami transferu techniki wśród MSP, takimi jak: rozwój programów wsparcia współpracy naukowo-technicznej MSP z otoczeniem na poziomie krajowym i regionalnym, doradztwo w zakresie zarządzaniem transferem i komercjalizacją techniki¹⁴.

¹² Niedzielski P., Markiewicz J., Rychlik K., Innowacyjność i struktury klastrowe w województwie zachodniopomorskim. Budownictwo, Wyd. Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2008; Poznańska K., w: Sieci innowacyjne a małe i średnie przedsiębiorstwa, Kaleta A., Moszkowicz K., Woźniak L. (red.), Przedsiębiorczość i innowacyjność MŚP. Wyzwania współczesności, Kraków – Zakopane 2004, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2004.

¹³ Jasiński A. H., Bariery transferu technologii na rynkach zaopatrzeniowo-inwestycyjnych, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2005.

¹⁴ Instrumenty transferu technologii i pobudzania innowacji, Zespół Zadaniowy ds. Polityki Strukturalnej w Polsce, Warszawa 1997; Matusiak K. B., Stawasz E. (red.), Przedsiębiorczość i transfer technologii. Polska perspektywa, Łódź-Żyrardów 1998; Stawasz E., Głodek P., The Characteristics of the Innovative Needs of Polish High Technology SMEs, Trzmielak D., Urbaniak M. (eds.), w: Technology Policy and Innovation, Innovation Center University at the University of Łódź, Łódź 2005.

Jednym z nurtów w polskich badaniach nad zarządzaniem innowacjami w MSP jest problem powstawania i rozwoju przedsiębiorczości technologicznej, intelektualnej oraz akademickiej. Terminami tymi obejmuje się nowe zjawisko w polskiej gospodarce, a dotyczące nowych przedsięwzięć w obszarach zaawansowanych pod względem technologicznym i naukowym. Analizę funkcjonowania nowych małych przedsiębiorstw opartych na nowej technologii zapoczątkował i wprowadził do piśmiennictwa ekonomicznego pod nazwą FONT A. H. Jasiński¹⁵. Ten nurt badań z powodzeniem był kontynuowany i rozwinięty przez Zespół Badawczy Uniwersytetu Łódzkiego, Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową¹⁶, a także E. Wojnickiej wraz z zespołem z Uniwersytetu Gdańskiego, J. Cieślika z Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania w Warszawie i inni, których prace wniosły wkład w rozwój wiedzy w tym zakresie¹⁷.

Badania nad przedsiębiorczością intelektualną, która łączy naukę i potencjał intelektualny z rynkiem, zapoczątkował S. Kwiatkowski, rozwijane z powodzeniem w Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Zarządzania im. L. Koźmińskiego¹⁸.

Bardzo nowatorski i zarazem interesujący poznawczo w naukach zarządzania MSP w Polsce jest nurt badań dotyczący tworzenia i rozwoju

¹⁵ Jasiński A. H., *Przedsiębiorstwo innowacyjne na rynku*, Książka i Wiedza, Warszawa 1992.

¹⁶ Rot P., Brodzicki T., *Przemysł wysokich technologii w Polsce*, IBnGR, Gdańsk 2001.

¹⁷ Zob. m.in. prace Matusiak K.B., Stawasz E. (red.), *Przedsiębiorczość i transfer technologii*, op. cit., Katedra Ekonomii Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź-Żyrardów 1998; Stawasz E., Głodek P., *The Characteristics of the Innovative Needs of Polish High Technology SMEs*, op.cit., Innovation Center University at the University of Łódź, Łódź 2005; Mizgajska H., Wścibiuk Ł., *Wybrane aspekty aktywności innowacyjnej małych i średnich przedsiębiorstw sektora high-tech*, w: Bogdanienko J., Kuzel M., Sobczak I. (red.), *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w warunkach globalnych*, Wyd. Adama Marszałek, Toruń 2007. Wojnicka E., Klimczak P., Wojnicka M. (red.), *Perspektywy rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw wysokich technologii w Polsce do roku 2020*, PARP. Warszawa 2006; Cieślik J., *Przedsiębiorczość dla ambitnych. Jak uruchomić własny biznes*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008; Matejun M., *Barriers to development of high-technology small and medium enterprises*, A Serie of Monographs, Technical University of Lodz, Łódź 2008.

¹⁸ Kwiatkowski S., *Przedsiębiorczość intelektualna*, PWN, Warszawa 2000; Koźmiński A. K., *Zarządzanie w warunkach niepewności*, PWN, Warszawa 2004.

nowych podmiotów wysoko innowacyjnych w środowisku naukowym i akademickim (przedsiębiorczość akademicka). Z analizy dotychczasowego dorobku w tym zakresie wynika, iż warunkiem powodzenia przedsiębiorczości akademickiej, podobnie technologicznej, a w mniejszym stopniu intelektualnej, jest istnienie odpowiedniego potencjału wiedzy dla komercjalizacji, skutecznego systemu wsparcia oraz występowanie lokalnego środowiska innowacji i przedsiębiorczości¹⁹.

3. Zakończenie

Obszar zarządzania innowacjami w małym i średnim przedsiębiorstwem należy ciągle do młodych nurtów badawczych. Występuje więc już wiele osiągnięć i zrealizowanych tematów badawczych ale także wiele zagadnień wymaga dalszych badań i opracowań. Do najważniejszych spośród nich należy zaliczyć:

- rola innowacji w procesie wzrostu i budowy przewagi konkurencyjnej MSP,
- tworzenie struktur sieciowych w sektorze MSP, w tym klastrów, sieci innowacyjnych i platform technologicznych,
- wpływ innowacji na zdolność do tworzenia nowych miejsc pracy w małych przedsiębiorstwach,
- rola tzw. młodej, rodzącej się przedsiębiorczości (nascent entrepreneurship), w tym problem intencji wzrostowej i innowacyjnej,
- zarządzanie wiedzą i budowa kapitału intelektualnego MSP,
- skutki internacjonalizacji i globalizacji dla innowacyjności polskich małych firm,
- wpływ funduszy unijnych na innowacyjność MSP,
- wpływ wsparcia publicznego na innowacyjność MSP,

¹⁹ Grudzewski W. M., Hejduk I. K., Akademicka przedsiębiorczość źródłem nauki i techniki, *Ekonomika i organizacja przedsiębiorstwa*, 1997, nr 9; Tamowicz P., *Przedsiębiorczość akademicka. Spółki spin-off*, PARP, Warszawa 2006; Matusiak K. B., *Rozwój systemów wsparcia przedsiębiorczości*, op.cit., ITE, Radom-Łódź 2006; Dominiak P., *Academic entrepreneurship—determinants of development and differences*, w: Wasilczuk J. E., Zięba K. (eds.), *SMEs in modern economies: selected issues*, Gdansk Univ. of Technology 2008.

- transfer techniki i technologii do firm z/do sektora MSP,
- wpływ „szarej strefy” na procesy innowacyjne w małych i średnich przedsiębiorstwach.

Prowadzenie badań w różnych kierunkach i zakresach zarządzania innowacjami w MSP wymaga obecnie większej integracji środowiska badaczy zajmujących się tym obszarem w Polsce. Przejawem takich działań integracyjnych może być organizowana cyklicznie przez SOIPP oraz ośrodki akademickie (Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Szczeciński, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Politechnika Poznańska) Letnia Szkoła Innowacji jako ogólnopolska konferencja naukowa pt. „Budowa sieci partnerstwa na rzecz wzrostu innowacyjności polskiej gospodarki”. Ważnym postulatem jest utworzenie zeszytu naukowego, który byłby poświęcony zagadnieniom zarządzania MSP, a także potrzeba podejmowania wspólnych badań nad innowacyjnością MSP przez kilka ośrodków naukowych, które pozwalałyby oceniać analizowane zjawiska w szerszym zakresie i w dłuższym horyzoncie czasu.

Bibliografia

1. Bogdanienko J., Organizacja bazy badawczo-rozwojowej, PWE, Warszawa 1977.
2. Bogdanienko J., Możliwości zwiększania innowacyjności małych firm w warunkach globalnej konkurencji, Problemy zarządzania, 2007, nr 4.
3. Cieślak J., Przedsiębiorczość dla ambitnych. Jak uruchomić własny biznes, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
4. Dominiak P., Academic entrepreneurship—determinants of development and differences, w: Wasilczuk J. E., Zięba K. (eds.), SMEs in modern economies: selected issue, Gdansk Univ. of Technology 2008.
5. Działalność innowacyjna przedsiębiorstw przemysłowych w latach 1994-1996, GUS, Warszawa 1998.
6. Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2006-2008, GUS, Warszawa 2009.
7. Francik A., Sterowanie procesami innowacyjnymi w organizacji, Wydawnictwo AE w Krakowie, Kraków 2003.
8. Gruchman B., Polowczyk J., Czynniki wpływające na proces kształtowania innowacji i ich wdrażania do produkcji przemysłowej regionu, w: Postęp techniczny i innowacje przemysłowe w rozwoju regionalnym, Gruchman B. (red.), PEW, Warszawa 1989.
9. Grudzewski W. M., Hejduk I. K., Akademicka przedsiębiorczość źródłem nauki i techniki, Ekonomika i organizacja przedsiębiorstwa 1997, nr 9.

10. Haffer M., Haffer R. (red.), Aktywność innowacyjna małych i średnich przedsiębiorstw Pomorza i Kujaw, UMK, Toruń 2008.
11. Koźmiński A. K., Zarządzanie w warunkach niepewności, PWN, Warszawa 2004.
12. Mujżel J., Poznański K. (red.), Innowacje w przemyśle, PWE Warszawa 1981.
13. Instrumenty transferu technologii i pobudzania innowacji, Zespół Zadaniowy ds. Polityki Strukturalnej w Polsce, Warszawa 1997.
14. Janasz W., Kozioł K., Determinanty działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, PWE, Warszawa 2007.
15. Jasiński A. H., Przedsiębiorstwo innowacyjne na rynku, Książka i Wiedza, Warszawa 1992.
16. Jasiński A. H., Innowacje i polityka innowacyjna, Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 1997.
17. Jasiński A. H., Bariery transferu technologii na rynkach zaopatrzeniowo-inwestycyjnych, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2005.
18. Jewtuchowicz A., Terytorium i współczesne dylematy jego rozwoju, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2005.
19. Klepka M., Raport z inwentaryzacji regionalnych strategii innowacji w Polsce, PARP, Warszawa 2005.
20. Kwiatkowski S., Przedsiębiorczość intelektualna, PWN, Warszawa 2000.
21. Matejun M., Barriers to development of high-technology small and medium enterprises, A Serie of Monographs, Technical University of Lodz, Łódź 2008.
22. Matusiak K.B., Stawasz E. (red.), Przedsiębiorczość i transfer technologii. Polska perspektywa, Katedra Ekonomii Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź-Żyrardów 1998.
23. Matusiak K. B., Rozwój systemów wsparcia przedsiębiorczości. Przesłanki, polityka i instytucje, ITE, Radom-Łódź 2006.
24. Mikołajczyk B., Infrastruktura finansowa MSP w krajach Unii Europejskiej, Difin 2007.
25. Mizgajska H., Aktywność innowacyjna małych i średnich przedsiębiorstw w procesie integracji w Unia Europejską, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 2002.
26. Mizgajska H., Wścibiuk Ł., Wybrane aspekty aktywności innowacyjnej małych i średnich przedsiębiorstw sektora high-tech, w: Bogdanienko J., Kuzel M., Sobczak I. (red.), Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w warunkach globalnych, Wydawnictwo Adama Marszałek, Toruń 2007.
27. Niedzielski P., Markiewicz J., Rychlik K., Innowacyjność i struktury klastrowe w województwie zachodniopomorskim. Budownictwo, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2008.
28. Nogalski B., Karpacz J., Przedsiębiorczość jako czynnik stymulacji aktywności innowacyjnej małych przedsiębiorstw, w: Bogdanienko J., Kuzel M., Sobczak I. (red.), Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w warunkach globalnych, Wydawnictwo Adama Marszałek, Toruń 2007.
29. Nowakowska A., Regionalny kontekst procesów innowacji, w: Nowakowska A. (red.), Budowanie zdolności innowacyjnej regionów, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego.

30. Piasecki B., Stan i struktura produkcyjna i przestrzenna oraz problemy rozwojowe nieuspołecznionego przemysłu w Polsce, Raport z badań, Uniwersytet Łódzki, 1988.
31. Pomykański A., Zarządzanie innowacjami, PWN, Warszawa 2000.
32. Poznańska K., Uwarunkowania innowacji w małych i średnich przedsiębiorstwach, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1998.
33. Poznańska K., Sieci innowacyjne a małe i średnie przedsiębiorstwa, w: Kaleta A., Moszkowicz K., Woźniak L. (red.), Przedsiębiorczość i innowacyjność MŚP. Wyzwania współczesności, Kraków – Zakopane 2004, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2004.
34. Rot P., Brodzicki T., Przemysł wysokich technologii w Polsce, IBnGR, Gdańsk 2001.
35. Smolarek M., Planowanie strategiczne w małej firmie, Oficyna Wyd. HUMANISTAS, Sosnowiec 2008
36. Stawasz E., Innowacje a mała firma, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1999.
37. Stawasz E., Development of Small Innovative Enterprises in Poland, w: Piasecki B. (ed.), Entrepreneurship and Small Business Development in 21st Century”, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego. Łódź, 2002.
38. Stawasz E., Potrzeby innowacyjne małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, Acta Universitatis Lodzensis, Folia Oeconomica”, 195, 2005
39. Stawasz E., Głodek P., The Characteristics of the Innovative Needs of Polish High Technology SMEs, w: Trzmielak D., Urbaniak M. (eds.), Technology Policy and Innovation, Innovation Center University at the University of Łódź, Łódź 2005.
40. Stawasz E., Realizacja i integracja polityki innowacyjnej i przedsiębiorczości (wybrane problemy na przykładzie regionu łódzkiego), w: Nowakowska A. (red.), Budowanie zdolności innowacyjnych regionów, Wyd. UŁ, Łódź 2009.
41. Sosnowska A., Łobejko S., Kłopotek A. (red.), Zarządzanie firmą innowacyjną, Difin, Warszawa 2000.
42. Sosnowska A. Łobejko S., Innowacyjne strategie MSP w Polsce, w: Kaleta A., Moszkowicz K., Woźniak L. (red.), Przedsiębiorczość i innowacyjność MŚP. Wyzwania współczesności, Kraków – Zakopane 2004, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2004.
43. Tamowicz P., Przedsiębiorczość akademicka. Spółki spin-off, PARP, Warszawa 2006.
44. Wiatrak A. P., Istota i uwarunkowania zarządzania strategicznego w małych firmach, w: Przedsiębiorstwo wobec wyzwań globalnych, Herman A., Poznańska K. (red.), Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2008.
45. Wojnicka E., Klimczak P., Wojnicka M. (red.), Perspektywy rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw wysokich technologii w Polsce do roku 2020, PARP. Warszawa 2006.
46. Żołnierski A. (red.), Innowacyjność 2008. Stan innowacyjności, projekty badawcze, metody wspierania, społeczne determinanty. Raport, Warszawa 2008.

Research development on the SME's innovation in Poland

(Summary)

The paper presents literature research on SME's innovation during the period of transformation in Poland. The most significant research fields are: internal and external conditions of SME's innovation, factors and constraints of commercialization and technology transfer to SME's, supporting innovation environment, intellectual and academic entrepreneurship development. Another issue is to recognize innovative needs of SME's, which occurred in research during Regional Innovation Strategy in Poland.